

Важливий чинник розбудови незалежної України

Анатолій Стьошін,

доктор історичних наук, професор

Василенко С. Д., Василенко М. Д. Геополітика України: Монографія.
– Одеса: Друк, 2007. – 360 с.

В монографії розглядається проблема, яка вже протягом півтора десятиліття не втрачає своєї особливої актуальності, щоразу повертаючись до суспільства новими гранями. Без особливого перебільшення можна стверджувати, що, зрештою, саме успішна й продумана реалізація геополітичної стратегії України здатна сьогодні вирішити проблеми її остаточного утвердження як незалежної європейської держави, формування нового сприятливого геополітичного простору, забезпечення процесу євроінтеграції і творчого засвоєння культурних здобутків передових країн.

Одна з авторів книги – професор С. Василенко – вже багато років розробляє питання української геополітики. Обраній темі були присвячені її кандидатська і докторська дисертації, низка монографій і підручників. Отже, новий науковий доробок, який вона підготувала разом з братом – професором Одеської юридичної академії М. Василенком, узагальнює багаторічний досвід науковця, дозволяє авторам впевнено й кваліфіковано аналізувати нинішні вектори української геополітики, робити відповідні висновки та пропонувати рекомендації, які виходять на рівень сучасних наукових пріоритетів.

На нашу думку, найважливіша особливість дослідження полягає в тому, що вперше в українській політологічній літературі розглядаються проблеми геополітики на українському матеріалі, тобто йдеться про суто українську геополітику, яка, до речі, має свої цікаві традиції. Справа в тому, що сам науково-дослідницький інструментарій науки – методи і принципи дослідження, основні концепції, наукова термінологія – безумовно мають універсальний характер. Втім, основним об'єктом вивчення в монографії стала українська реальність, геополітичне бачення історії української землі від княжої доби до Козацько-гетьманської держави, УНР і сучасної України. В розділі „Витоки і традиції української

Анатолій Стьопін

геополітики” автори безпосередньо звертаються до нашого історичного минулого, всебічно розглядають багато цікавих фактів і явищ, здобутків і втрат, які можуть бути повчальними уроками для сьогодення.

Такий україноцентристській підхід не можна вважати чимось принципово новим. Навпаки, своєю книгою автори продовжують традиції української геополітики, яка сформувалась ще в першій половині минулого століття і налічує чимало цікавих розробок, які в часи радянської влади, звичайно, були заборонені. Тільки з проголошенням незалежності України перевидаються твори „батька” української геополітики С. Рудницького – збірка „Чому ми хочемо самостійної України?”; поета і вченого, автора „всеукраїнської трилогії” з геополітики Ю. Липи – книги „Призначення України”, „Чорноморська доктрина”, „Розподіл Росії” тощо.

Позитивним є те, що в нову монографію включено розділ „Європейський вибір незалежної України”, в якому з науково обґрунтованих позицій докладно розглядається це дуже актуальне сьогоденні питання. В ретроспективному плані аналізуються основні етапи і виміри європейських зв’язків України. Автори доходять висновку, що українці як європейський народ, що одвіку проживає в географічному центрі Європи, був і залишається її важливою і природною складовою. Необхідність і доцільність сьогоденної української геостратегії, спрямованої на євроінтеграцію, автори обґрунтовують, спираючись на геополітичні, культурно-цивілізаційні і ментально-психологічні чинники.

Особлива увага в монографії приділяється геополітичному аналізу українсько-російських взаємин. На широкому фактологічному матеріалі, з використанням хронології багатовікового, часом дуже складного спілкування двох народів, автори аналізують одну з непростих проблем, яка має для реалізації нинішньої української геостратегії дуже важливе, а часом і визначальне значення. Можна погодитися з основним висновком авторів, який полягає в тому, що з нашим найближчим, „вічним” сусідом слід знаходити порозуміння і наполегливо формувати нові, рівноправні та взаємовигідні стосунки. Тут пригадується думка М. Грушевського, яку він висловив 1920 року, осмислюючи уроки національно-визвольних змагань: „Об’єктивні дані, реальні умови українського життя, спадок царської Росії не дають можливості будувати українське життя без примирення, без порозуміння з Росією”. Ця сентенція не втратила своєї актуальності й нині.

Насамкінець, потрібно позитивно оцінити спробу авторів розкрити значення південних геополітичних орієнтацій. Услід за Ю. Липою, вони називають південно-північний геополітичний вектор – „відвічною віссю” українського народу. Якщо орієнтація „Схід - Захід” завжди діяла на „розрив” українського суспільства і приводила до втрати державності, то південно-північний вектор – шлях „з варяг у греки”, діяльність нинішньої організації ГУАМ, сучасні взаємини з Польщею і Литвою –

навпаки, сприяли і сприяють зміцненню держави, налагодженню плідного, взаємовигідного співробітництва з сусідами.

Закінчуючи рецензію, хочеться висловити побажання авторам в подальшій розробці теми більше уваги приділяти теоретично-філософському осмисленню сучасних геополітичних тенденцій з урахуванням впливу на них новітніх процесів глобалізації, інформаційно-комунікативних чинників, особливостей сучасного геополітичного і культурно-інформаційного простору тощо.

Якщо нова монографія, може, не в усьому ще є ідеальною, якщо не всі питання одержали однаково повне і всебічне обґрунтування, то безперечна перевага цього солідного наукового доробку полягає в тому, що він є однією з перших праць, яка розробляє саме українську геополітику – цікаву і дуже актуальну зараз науку, непрості проблеми якої хвилюють не тільки науковців і політиків, але й широку українську громадськість.